

KOHTUOTSUS

Eesti Vabariigi nimel

Tallinnas, 30.juunil 2004

Tallinna Ringkonnakohtu halduskolleegium koosseisus: Viive Ligi (eesistuja), Lilianne Aasma ja Ivo Pilving vaatas avalikul kohtuistungil 9.juunil 2004 OÜ Eesti Isikuloo Keskuse esindaja Fred Pussi (Puss) ja Tallinna Perekonnaseisuameti esindajate Andreani Reederi (Reeder) ja Gerda Amanni (Amann) osavõtul läbi OÜ Eesti Isikuloo Keskus apellatsioonkaebuse Tallinna Halduskohtu 04.12.2003 otsusele haldusasjas nr 3-1321/03 OÜ Eesti Isikuloo Keskus kaebuses Tallinna Perekonnaseisuameti teabe väljastamise toimingust keeldumise õigusvastaseks tunnistamiseks ja toimingu sooritamiseks kohustamiseks.

25.04.2003 esitas OÜ Eesti Isikuloo Keskus (EIK) Tallinna Perekonnaseisuametile avalduse tõendi saamiseks I.Raiendi ja E.Kuusiku abielu registreerimise kohta Tallinna Linnavalitsuses 1941.a. 05.05.2003 pöördus Tallinna Perekonnaseisuamet kaebaja poole, soovides teada, kes on tõendi saaja. Kaebuse esitaja teatas, et tõendi saaja on Anton Valdin, ning tegi vastustajale teatavaks ka viimase aadressi. Selle peale saatis Tallinna Perekonnaseisuamet 08.05.2003 kaebuse esitajale kirja nr 1-6/1007, milles selgitas, et kuna tõendi saaja ei ole isik, kelle kohta abieluakt on koostatud, saadab ta dokumendi tellijale esitamiseks küsimustiku. Perekonnaseisuamet märkis, et pärast A.Valdini osutumist tõendi saamiseks õigustatud isikuks saadetakse tõend Tartu Maakonna perekonnaseisuosakonda väljastamiseks kaebuse esitajale õigustatud isiku volituse alusel.

30.04.2003 pöördus kaebuse esitaja Tallinna Perekonnaseisuameti poole teabenõudega, milles soovis teada, kas Tallinna Perekonnaseisuametis on registreeritud A.Siimon, E.Võsa K.Jürgensi surm. Teabenõudes märgiti ka esitajale teadaolevad sünni- ja surmaajad ning isanimed. Kaebuse esitaja soovis teabenõudes, et vastustaja märgiks vastavate surmaaktide olemasolu korral oma vastusesse aktis kirjas oleva sünniaja või vanuse ja isanime, et isikuid oleks võimalik tuvastada.

Tallinna Perekonnaseisuamet vastas teabenõudele 12.05.2003 kirjaga nr 1-6/1076, milles teatas andmed ASiimoni kohta. E.Võsa ja K.Jürgensi isanime ja sünniaja kohta andmete väljastamiseks saatis Perekonnaseisuamet küsimustiku edastamiseks andmete taotlejale. Peale andmete taotleja osutumist õigustatud isikuks andmete saamisel lubati väljastada teave õigustatud isiku volituse alusel.

Kaebuses leiab EIK, et 25.04.2003 avalduses soovitud andmed ei kuulu delikaatsete isikuandmete hulka, millised on ära toodud isikuandmete kaitse seaduse (IKS) § 4 lg-s 3. IKS § 8 lg 1 p 5 kohaselt on mittedelikaatsete isikuandmete töötlemine lubatud ilma isiku nõusolekuta, kui töötlemise eesmärk on kolmanda isiku, kellele andmed üle antakse, õigustatud huvide arvestamine, kui isiku huvid ei ole olulisemad.

EIK põhitegevusalaks on genealoogiline uurimistöö (suguvõsauuringud). Isikutel on põhjendatud huvi saada teavet oma suguvõsa kohta. Sellise teenuse pakkumine ei ole vastuolus Eestis kehtiva õigusega. Vastustaja tegevus piirab põhiseaduse (PS) §-st 31 tulenevat õigust tegelda ettevõtlusega. Käesoleval juhul on vastustaja ebasoodsalt mõjutanud

ettevõtlusvabadust, sekkudes tarbetult juriidilise isiku tegevusse ning koormates teda abinõudega, mis ei soodusta eesmärgi saavutamist. Vastustaja soovitud ankeedi täitmise kohustuslikkust tõendi või teabe väljastamiseks ei sätesta ükski õigusakt.

Nii E.Kuusik kui ka I.Raiend on surnud, seega puuduvad nendel huvid, mida oleks võimalik vastandada kaebaja huvidele.

Delikaatsete ja muude eraeluliste isikuandmete koosseisu sätestavad avaliku teabe seadus (AvTS) § 37 lg 2 ja 3. AvTS § 37 lg 3 p 1 nimetatud perekonnaelu üksikasju kirjeldavate andmete all pole seadusandja mõelnud andmeid abielu, sünniaja ega põlvnemise kohta, mida tõendab väljavõte IKS seaduse eelnõu seletuskirjast. Sellest nähtub, et: „... Üldjuhul ei ole juriidilised faktid nagu sünd, surm, abiellumine, faktid põlvnemise kohta käsitletavat perekonnaelu üksikasjadena.“

Kui vastustaja on lähtunud arhiiviseaduse (ArhS) § 42 lg 3, mis sätestab, et delikaatsete isikuandmetena lapse põlvnemise saladust sisaldavale arhivaalile kehtib juurdepääsupiirang 30 aastat, alates isiku surmast, siis on vastustaja nimetatud sätet tõlgendanud valesti. Lapse põlvnemine on saladus lapsendamise (PKS § 77) ja kunstliku viljastamise puhul (PKS § 40). Muudel juhtudel ei kuulu isiku isa nimi delikaatsete isikuandmete hulka.

Eespool toodust tulenevalt leiab kaebaja, et Perekonnaseisuametil puudus seaduslik alus keelduda tõendi väljastamisest I.Raiendi ja E.Kuusiku abielu kohta ning teabe väljastamisest E.Võsa ja K.Jürgensi sünni, surma ja isa nime kohta ilma kaebajale saadetud ankeetide täitmiseta. Nimetatud toimingute tegemata jätmine ja lisatingimuste seadmine rikub kaebuse esitaja PS §-des 14 ja 31 sätestatud põhiõigusi.

Kaebuse esitaja palub kindlaks teha Tallinna Perekonnaseisuameti poolt EIK 25.04.2003 avalduse ja 30.04.2003 teabenõude täitmisest keeldumise õigusvastasus ning kohustada Tallinna Perekonnaseisuametit sooritama EIK 25.04.2003 avalduses ja 30.04.2003 teabenõudes soovitud toimingud.

Vastustaja Tallinna Perekonnaseisuamet vaidles kaebusele vastu.

Vastustaja ei keeldunud väljastamast kaebuse esitajale tõendit I.Raiendi ja E.Kuusiku abielu kohta, vaid palus täpsustada, kes on tõendi saaja.

Vastavalt ArhS § 42 lg 3 ja AvTS § 40 lg 3 kehtib dokumendile juurdepääsupiirang 30 aastat, alates isiku surmast, või 75 aastat dokumendi tekkimisest.

PKS §109 lg 3 sätestab, kellele väljastatakse perekonnaseisuakti ära kirju ja §107 lg 3, kellele perekonnaseisutunnistusi.

Kaebuse esitaja väide, et seadus ei reguleeri, kellele või mille alusel tõendeid väljastatakse, on väär. Tõendi väljastamise või sellest keeldumise määrab tõendi sisu, mis kannab eraelulisi isikuandmeid.

Otsustamaks selle üle, kas tõendi taotleja on õigustatud tõendit saama, saatis Tallinna Perekonnaseisuamet kaebuse esitajale ankeedi, mille palus edastada tõendi taotlejale.

Andmed isiku surmaaja ja surmafakti kohta ei ole juurdepääsupiiranguga kaitstud. Kaebuse esitaja oli 30.04.2003 teabenõudes märkinud A.Siimoni, E.Võsa ja K.Jürgensi täpsed surmaajad ning surmaaktide numbrid ning soovis teada surmaaktis kirjas olevat isiku sünniaega või vanust ja isanime. Vastustaja teatas oma vastuses, et nimetatud isikute surm on Tallinna Perekonnaseisuametis registreeritud ega pidanud vajalikuks kinnitada kaebuse esitajale teadaolevat täpset surmaaega, vaid vastas küsimusele A.Siimoni sünniaja, sünnikoha ja vanemate kohta, sest neile andmetele oli juurdepääsupiirangu tähtaeg lõppenud.

Kohtu poolt saadetud materjalidest sai vastustaja teada, et kaebaja soovis kinnitust ka E.Võsa ja K.Jürgensi surmaaja kohta, ning on kaebuse esitajale soovitud kinnituse saatnud. E.Võsa ja K.Jürgensi isanime kohta kinnituse saatmiseks palus vastustaja täiendavat teavet, kes on andmete saaja.

Vastustaja ei nõustu kaebuse esitaja väitega, et lapse põlvnemine on saladus vaid lapsendamise ja kunstliku viljastamise puhul ning muudel juhtudel ei kuulu isiku isa nimi

delikaatsete isikuandmete hulka. Perekonnaseisuamet ei kinnita andmeid isast põlvnemise, soo muutmise, abielu sõlmimise, abielulahutuse ja nimemuutmise kohta üheski vormis, kui selleks puudub seaduslik alus.

Tallinna Halduskohus jättis EIK kaebuse rahuldamata.

Kohus leiab, et EIK poolt Tallinna Perekonnaseisuametile nii 25.04.2003 esitatud avaldus kui ka 30.04.2003 esitatud teabenõue on käsitletavad teabenõuetena AvTS mõttes ning Tallinna Perekonnaseisuameti andmekogudes ning arhivaalides fikseeritud teave on avalik teave AvTS § 3 lg 1 tähenduses, millele juurdepääsu võib lg 2 alusel piirata.

Isikuandmete töötlemine, sh nende kättesaadavaks tegemine kolmandatele isikutele võib riivata PS §-s 26 sätestatud õigust perekonna- ja eraelu puutumatusel. Seetõttu on isikuandmete töötlemisele kehtestatud erikord, mille õiguslikud alused on sätestatud nii avaliku teabe seaduses kui ka isikuandmete kaitse seaduses. Samuti võivad vastavad sätted sisalduda eriseadustes.

AvTS kuni 01.10.2003 kehtinud redaktsioon eristas kolme liiki isikuandmeid: delikaatseid, eraelulisi ning muid isikuandmeid. Tulenevalt AvTS § 37 lõikest 1 kehtisid delikaatsetele ja muudele eraelulistele isikuandmetele juurdepääsupiirangud.

AvTS § 40 lg 3 kohaselt eraelulisi isikuandmeid sisaldavale teabele kehtib juurdepääsupiirang selle saamisest või dokumenteerimisest alates 75 aastat või isiku surmast alates 30 aastat või kui surma ei ole võimalik tuvastada, siis 110 aastat alates isiku sünnist. Juurdepääsupiirangud arhivaalidele on sätestatud ArhS §-s 42.

Avaliku teabe valdaja peab teabenõude läbi vaatama seaduses sätestatud korras, sealhulgas kindlaks tegema, kas teabenõue puudutab kaitstavat informatsiooni, kas teabenõude esitaja on õigustatud nimetatud informatsiooni saama, kas teabenõue on selge ning kas teabenõue on täidetav taotletud viisil.

Kohus leiab, et Tallinna Perekonnaseisuosakond ei ole EIK avalduse ja teabenõude menetlemisel kehtivaid õigusakte rikkunud. 25.04.2003 esitatud avalduses palus kaebaja Tallinna Perekonnaseisuametil väljastada tõend IRaiendi ja E.Kuusiku abiellumise kohta Tallinna Linnavalitsuses 1941.aastal. Nimetatud tõendi näol on tegemist teabega, mis sisaldab eraelulisi isikuandmeid.

AvTS § 39 lg 3 p 3 nägi kolmanda isiku eraelulistele isikuandmetele juurdepääsuõiguse eeldusena ette puudutatud isiku poolt antud juurdepääsuloa. Kuni 01.10.2003 kehtinud IKS § 8 lg 3 eeldas isikuandmete töötlemisel samuti isiku nõusolekut. Ka isiku surma järgselt kaitsevad isiku privaatsfääri seadusega sätestatud juurdepääsupiirangud (AvTS § 40 lg 3).

Vastavalt AvTS § 39 lõikele 4 oli teabevaldaja kohustatud pidama arvestust, kellele, mis eesmärgil, millal, millisel viisil ja millist eraelulisi isikuandmeid sisaldavat teavet väljastati.

Kuna kaebaja avaldusest ei selgunud, kas isikud, kelle abiellumise kohta tõendit sooviti, on elus või mitte, samuti see, kes on tõendi saaja, siis oli vastustajal tulenevalt AvTS § 39 lg 3 p 3 ja § 40 lg 3 ning IKS § 8 lg 3 õigus nimetatud asjaolude täpsustamiseks küsida kaebuse esitajalt lisateavet.

Kohus nõustub kaebuse esitaja väitega, et 25.04.2003 esitatud avalduses soovitud andmed ei kuulu delikaatsete isikuandmete hulka.

Käesoleval juhul on kaebuse esitaja põhistanud oma huvi teabe saamiseks KS § 8 lg 1 punktis 5 nimetatud asjaoluga, mille kohaselt mittedelikaatsete isikuandmete töötlemine on lubatud ilma isiku nõusolekuta, kui töötlemise eesmärk on kolmanda isiku, kellele andmed üle antakse, õigustatud huvide arvestamine, kui isiku huvid ei ole olulisemad.

Ei ole tõendatud, et vastustaja tegevusega on rikutud kaebuse esitaja põhiseaduse §-st 31 tulenevat õigust tegelda vabalt ettevõtlusega. Käesoleval juhul ei ole kaebaja esitanud kohtule ühtki tõendit selle kohta, kuidas olid 25.04.2003 esitatud avaldus ja 30.04.2003 esitatud teabenõue seotud kaebaja ettevõtlusega, kes olid antud juhul keskuse klientideks ning

milliseid teenuseid ja mille alusel kaebuse esitaja neile osutas. Kaebaja väited töö teostamisest isikute tellimisel on paljasõnalised. Kuigi kaebajaks on antud juhul äriühing, ei saa eraelulisi isikuandmeid sisaldava teabe väljastamist taotleda üksnes viidates juriidilise isiku põhikirjalistele tegevusaladele.

Kuigi kuni 01.10.2003 kehtinud KS § 8 lg 1 p 5 lubas mittedelikaatsete isikuandmete töötlemist ilma isiku nõusolekuta, on Riigikohtu halduskolleegium oma 23.10.2003 otsuses haldusasjas nr 3-3-1-57-03 leidnud, et ka nendel juhtudel, kui isikuandmetele juurdepääs ei ole kaitstud AvTS-st tulenevate juurdepääsupiirangutega, ei tähenda see iseendast piiramatut võimalust töödelda selliseid isikuandmeid, s.h pärast isiku surma. Ka sellisel juhul on avaliku teabe hulka kuuluvate isikuandmete kasutamine kolmanda isiku poolt õigustatud selleks piisava õigusliku huvi olemasolul. Teabevaldaja peab otsustuse tegemisel teabe väljastamise või sellest keeldumise kohta neid erinevaid huve kaaluma ning kajastama seda ka oma otsustuses.

Kohus nõustub vastustajaga selles, et andmeid isiku põlvnemise, sh isiku isa nime, kohta tuleb lugeda kuuluvaks delikaatsete isikuandmete hulka ka muudel juhtudel peale lapsendamise ja kunstliku viljastamise.

Kolmandatele isikutele kehtib tähtajaline juurdepääsupiirang dokumentides ja arhivaalides sisalduvatele isikuandmetele, mis puudutavad isiku põlvnemist (ArhS § 42 lg 3). 30.04.2003 kaebaja poolt esitatud teabenõudest nähtuvalt sisaldas nõue nii juurdepääsupiirangutega kaitstavat kui ka mittekaitstavat informatsiooni.

Juurdepääsupiiranguga mittekaitstava informatsiooni on Tallinna Perekonnaseisuamet kaebuse esitajale väljastanud, samuti ka juurdepääsupiiranguga kaitstava informatsiooni ühe isiku – A.Siimoni kohta, kuna juurdepääsupiirangu tähtaeg tema suhtes oli lõppenud (isik oli surnud 1972.a., seega üle 30 a. tagasi). Soovitud andmeid EVõsa ja K.Jürgensi isanimede kohta on vastustaja õigesti keeldunud väljastamast põhjusel, et tegemist on juurdepääsupiiranguga kaitstavate andmetega, mille juurdepääsupiirangu tähtaeg kolmandate isikute jaoks ei ole lõppenud (nimetatud isikute surmast ei ole möödunud 30 aastat). Tõendeid selle kohta, et andmete küsijaks oli ArhS §42 lõikes 2 toodud loetellu kuuluv isik, kaebaja esitanud ei ole.

Apellatsioonkaebuses leiab OÜ Eesti Isikuloos Keskus, et halduskohtu otsus on ebaõige. Kohus on rikkunud protsessiõiguse norme, tuvastanud vääralt asjaolusid ning kohaldanud ebaõigesti seadust. EIK palub halduskohtu otsus tühistada ning teha uus otsus, teha kindlaks 25.04.2003 avalduse ja 30.05.2003 teabenõude täitmisest keeldumise õigusvastasus ja kohustada Tallinna Perekonnaseisuametit täitma EIK 25.04.2003 avaldust.

Kohus ei ole põhjendanud, miks esitatud koopiad arhiiviseaduse menetlustoimikust ning Riigikogu kulutuurikomisjoni istungite protokollide toimikust ei kinnita, et lapse põlvnemise saladusega ei ole mõeldud igasugust isanime, vaid põlvnemise erijuhte.

Ebaõige on kohtu seisukoht, et Tallinna Perekonnaseisuamet ei ole EIK avalduse ja teabenõude menetlemisel kehtivaid õigusakte rikkunud. Kaebaja seisukoht on, et kuna EIK soovitud teave ei olnud kaitstud juurdepääsupiiranguga, siis oleks Tallinna Perekonnaseisuamet pidanud täitma teabenõuded ilma ankeetide esitamiseta või teabenõude täitmisest otseselt keelduma. Praegusel juhul Perekonnaseisuamet ei täitnud teabenõuet seaduses sätestatud tähtajaks ega pikendanud teabenõude täitmise tähtaega, mistõttu teabenõue tuleb lugeda täitmata jäetuks. Mittedelikaatsed isikuandmed, mis ei ole kaitstud juurdepääsupiiranguga ning mille väljastamine mingil määral ei oleks kahjustanud isikute õigust eraelu puutumatusse, oleks Perekonnaseisuamet pidanud väljastama täiendavate formaalsusteta. Ankeedi täitmise nõue ei ole eesmärgipärane ja on kaebuse esitajat liigselt koormav.

Ebaõige on kohtu seisukoht, et EIK 25.04.2003 esitatud avalduses soovitud abielutõendi näol on tegemist teabega, mis sisaldab eraelulisi isikuandmeid. Abielutõendile märgitakse abiellujate ees- ja perekonnanime, abiellumise aeg ja koht, mõnel juhul andmed abiellujate perekonnanime kohta peale abiellumist ning perekonnaseisuakti viide. Teabenõude menetlemise ajal kehtinud AvTS § 37 lg 3 järgi ei olnud andmed abiellumise ega põlvnemise kohta eraelulised andmed (perekonnaelu üksikasju kirjeldavad andmed). Eeltoodu nähtub ka 12.02.2003 Riigikogus vastu võetud IKS seletuskirjast ja sama kuupäeva üldkogu istungi stenogrammist.

Ebaõige on ka kohtu seisukoht, et vastustajal oli vastavalt AvTS § 39 lg 4 p 3 ja § 40 lg 3 ning IKS § 8 lg 3 õigus asjaolude täpsustamiseks küsida kaebuse esitajalt lisateavet ning väljastada kaebuse esitajale ankeet edastamiseks tõendi taotlejale selgitamaks, kas tegemist on andmete saamiseks õigustatud isikuga või mitte. Kuna kaebaja soovis mittedelikaatseid isikuandmeid, nagu ka kohus on oma otsuses leidnud, siis viitamine IKS § 8 lg 3 pole õige. Kuna soovitud andmed pole ka eraelulised, on ebaõige ka viitamine AvTS §-dele 39 ja 40.

Väär on kohtu seisukoht, et kaebaja oleks pidanud tõestama, kuidas olid teabenõuded seotud kaebaja ettevõtlusega, kes olid kaebaja klientideks, milliseid teenuseid ja mille alusel kaebuse esitaja neile osutas ning mis oli andmete kasutamise konkreetne eesmärk. Kaebaja teabenõue oli seotud ettevõtlusvabaduse teostamisega ning kuna soovitud teabele ei kehtinud seadusest tulenevaid juurdepääsupiiranguid, polnud vastustajal põhjust teada, kuidas olid teabenõuded seotud kaebaja ettevõtlusega.

Õige ei ole kohtu seisukoht, et andmed, mis puudutavad isiku põlvnemist (antud juhul isa nime), kuuluvad delikaatsete isikuandmete hulka. Isa nime kuulumist delikaatsete või eraeluliste isikuandmete hulka ei sätesta ükski õigusakt. ArhS § 42 lg 3 järgi on lapse põlvnemise saladust käsitlevad andmed delikaatsed ning neile kehtib tähtajaline juurdepääsupiirang. Õiguskantsleri kirjas 21/421 31.10.2001.a EIK-le on öeldud, et „... üldreeglina üksnes dokumenteeritud andmeid isiku isa ja ema kohta ei moodusta põlvnemise saladust ja neid andmed ei käsitleta delikaatsete isikuandmetena...“ Kaebaja on seisukohal, et juurdepääsupiiranguga võivad olla andmed isiku isanime sünniakti kandmise asjaolude kohta, kuid mitte nimi ise. Enne isikukoodi kasutusele võtmist tuvastati isikuid enamasti isa nime kaudu. Kui piirata juurdepääsu nendele andmetele, tuleb juurdepääs kehtestada enamikele avalikes arhiiviasutustes säilitavatele arhivaalidele, mis peale isa nime muid delikaatseid või eraelulisi andmeid ei sisalda.

Vastuses apellatsioonkaebusele palub Tallinna Perekonnaseisuamet kaebuse rahuldamata jätta.

Perekonnaseisuamet ei ole EIK avalduse täitmisest keeldunud, vaid palus täpsustada, kes on tõendi saaja, et kaaluda, kas tõendi saaja on õigustatud isik tõendi saamiseks. EIK vastuses selgus, et tõendit soovis A.Valdin Moskvast, kuid ei selgunud, milleks tõendit vaja oli ja kes A.Valdin oli nendele isikutele, kelle abielutõendit sooviti. Seepärast väljastati küsimustik, mille on koostanud Välisministeeriumi konsulaarosakond, dokumendi taotlejale.

Kuni 01.10.2003 kehtinud AvTS § 39 lg 4 sätestas, et teabevaldaja on kohustatud pidama arvestust, kellele, mis eesmärgil, millisel viisil ja millist eraelulisi isikuandmeid sisalduvat teavet väljastati.

Tõendi väljastamise või sellest keeldumise otsus tuleneb tõendil oleva teabe sisust ja teabe kasutamise eesmärgist. PS § 26 sätestab isiku eraelu puutumatus. AvTS, IKS, ArhS kehtestavad delikaatsetele ja eraelulistele isikuandmetele juurdepääsupiirangud. Vastustaja on seisukohal, et seaduse mõte on kaitsta teavet, mitte selle väljastamise vormi.

Perekonnaseisuamet käsitles tõendit I.Raiendi ja E.Kuusiku abielu kohta eraeluliste isikuandmetena, millele on kehtestatud juurdepääsupiirang. Eraeluliste isikuandmete koosseis

ei ole AvTS-s, IaKS-s ja ArhS-s üksikasjalikult määratletud. Tartu Ringkonnakohus leiab oma 15.04.2003 otsuses, et perekonnaseisu puudutavad andmed on eraelulised isikuandmed. Vastuseks 30.04.2003 teabenõudele väljastas Perekonnaseisuamet andmed, mille juurdepääsupiirang oli lõppenud. E.Võsa ja K.Jürgensi isa nime käsitleb vastustaja delikaatsete isikuandmetena ArhS § 42 lg 3 alusel. Vastustaja ei jaga kaebaja seisukohta, et ArhS § 42 lg 3 tuleb põlvnemist käsitleda delikaatsete andmetena üksnes siis, kui tegemist on lapsendamisega.

Ringkonnakohtu istungil loobus EIK kohtuotsuse vaidlustamisest kohustamisnõuete rahuldamata jätmise osas, sest ühel juhul on vajaliku tõendi Perekonnaseisuamet väljastanud pärast seda, kui esitati nõusolek tõendi väljastamiseks lähisugulaselt, teisel juhul oli võimalik kliendile teenuse osutamine muu tõendi alusel ning nõutud tõend ei ole enam EIK ettevõtluseks vajalik. EIK jäi nõuete juurde tuvastada teabenõude täitmata jätmise õigusvastasus, sest selline tuvastamine on vajalik edaspidiste teabenõuete õiguspärase täitmise tagamiseks.

Ringkonnakohus leidis, et kohtuotsus tuleb vaidlustatud osas tühistada materiaaõigusnormide ebaõige kohaldamise tõttu.

Ringkonnakohus vaatab asja läbi apellandi poolt soovitud ulatuses, s.t. tuvastamisnõuete rahuldamata jätmise osas (HKMS § 34 lg 2).

25.04.2003 teabenõudes palus kaebuse esitaja väljastada abielutõendi. Abielutõendile märgitakse abiellujate ees- ja perekonnanimi, abiellumise aeg ja koht, andmed abiellujate perekonnanime kohta peale abiellumist ning perekonnaseisuakti viide. Kohus leidis, et nimetatud tõendi näol on tegemist teabega, mis sisaldab eraelulisi isikuandmeid ning AvTS § 39 lg 3 p 3 ja § 40 lg 3 ja 4 ning kuni 01.10.2003 kehtinud IKS § 8 lg 3 kohaselt oli Perekonnaseisuametil õigus küsida kaebuse esitajalt lisateavet.

30.04.2003 teabenõude osas jättis Perekonnaseisuamet kinnitamata kahe isiku isanime kohta küsitud andmed, sest leidis, et tegemist on delikaatsete isikuandmetega, mille juurdepääsupiirang ei ole lõppenud. Kohus nõustus, et tegemist on põlvnemise saladust puudutavate andmetega ning seetõttu oli lisateabe nõudmine andmete soovija kohta õigustatud.

AvTS § 14 lg 2 sätestab: „Kui isik taotleb teavet, milles sisalduvad tema või kolmandate isikute delikaatsed või eraelulised isikuandmed, esitab ta teabenõude teabevaldajale vahetult, isikut tõendava dokumendiga enda isikut tõendades.“ AvTS § 39 lg 3 ja 4 näevad ette delikaatsete ja eraeluliste isikuandmete väljastamise puudutatud isiku nõusolekul ja andmete väljastamise üle arvestuse pidamise. Seega juhul, kui lugeda õigeks vastustaja ja halduskohtu seisukoht, et nõutud andmete puhul on tegemist delikaatsete ja eraeluliste andmetega, käitus vastustaja õigesti, väljastades küsimustiku andmete tegelikule saajale edastamiseks ning lubades väljastada andmed üksnes õigustatud isiku volikirja alusel.

AvTS § 37 lg 3 p 1 sätestas kuni 01.10.2003 juurdepääsupiirangu perekonnaelu üksikasju puudutavatele andmetele, liigitades need eraelulisteks andmeteks. Sama paragrahvi lg 2 p 2 liigitas delikaatseteks isikuandmeteks etnilist päritolu või rassilist kuuluvust kirjeldavad andmed. IKS § 4 lg 3 p 3 liigitas delikaatseteks isikuandmeteks päriikkuse informatsiooni puudutavad andmed. ArhS § 42 lg 3 kohaselt kaitstakse lapse põlvnemise saladust.

Määratlemata õigusmõiste „perekonnaelu üksikasjad“ sisaldus kuni 01.10.2003 kehtinud AvTS-s ja sätestati 12.03.2003 Riigikogu poolt vastu võetud IKS § 4 lg 2 p-s 1. Viimati nimetatud IKS eelnõu täiendatud seletuskirjas (1196 SE) on mõistet selgitatud järgmiselt „Perekonnaelu üksikasju kirjeldavad andmed on perekonnaliikmete omavaheliste suhete (laps – vanem; abikaasa – abikaasa; laps – laps jne) kohta. Eeskätt on mõeldud andmeid emotsionaalsete ja sotsiaalsete suhete kohta, mis loovad pildi perekonna kohta tavatähenduses. /.../ Selliseid andmeid kogutakse nt perekonnaseaduse alusel, eeskätt selliste raskete juhtude puhul, nagu seda on vanemlike õiguste äravõtmine või lapse äravõtmine vanemalt. Samuti välismaalaste seaduse alusel, kui tuvastatakse abielu tegelikkust või fiktiivsust, elik seda, kas abikaasade vahel on olemas psühholoogiline sõltuvus, tihe majanduslik side jne. Seega üldjuhul on need andmed sellised, mis õiguslikke tagajärgi kaasa ei too. /.../ Üldjuhul ei ole juriidilised faktid nagu sünd, surm, abiellumine, faktid põlvnemise kohta käsitletavat perekonnaelu üksikasjadena. Perekonnaseisuasutuste valduses on arhivaale, mis annavad infot isiku sünni, vanemate, abiellumise, surma ja laste kohta. Tinglikult võib öelda, et neid võib käsitleda perekonnaelu üksikasjadena, kuna sealt selgub isiku kohta, kui vanalt ta abiellus ja kellega, kui mitu korda ta oli abielus, mitu last tal oli, kus nad sündisid jne. Eelnõus on selle all mõeldud teisi andmeid, mitte isiku sünni, surma, abielu jms. puudutavaid andmeid.“

Seega sõltub abiellumise kuupäeva ja koha liigitamine eraeluliste andmete alla paljuski sellest, milliseid järeldusi konkreetsel juhul andmesubjekti eraelu kohta nende andmete põhjal teha saab.

Analoogiline on olukord ka isiku isanime liigitamisel delikaatsete isikuandmete alla. Määravat tähtsust andmete liigitamisel ei oma see, kas lapse põlvnemise saladus ja lapsendamise saladus on või ei ole kattuvad mõisted. Arhiiviseaduse eelnõu seletuskirja (735 SE) põhjal võib väita, et põlvnemise saladuse all ei peetud silmas mitte lapse vanemate nimede salastatust, vaid lapsendamise saladust puudutavaid arhivaale, kuid erandjuhtudel võib ka lapse perekonnaseisuakti kantud isanime avaldamine olla käsitletav sekkumisena isiku eraellu. Lapse isa nime avaldamisega võidakse tungida mitte üksnes lapse, vaid ka vanemate privaatsfääri. Vanematel võib olla põhjust soovida, et nendevaheline suhe, millest sündis laps, ei tuleks avalikuks. Nagu Perekonnaseisumeti esindajad kohtuistungil märkisid, on esinenud juhtumeid, kus kolmandad isikud, s.h ajakirjandus tunneb huvi isast põlvnemise vastu, küsides kinnitust vaid isa eesnime kohta. Seega võib pelgalt isiku isanime põhjal osutada võimalikuks teha järeldusi perekonnaelu üksikasjade või ka isiku seksuaalelu kohta. Sellise privaatsfääri tungimise eest peab teabevaldaja isikuid kaitsma. Eeltoodust saab teha järelduse, et ka siis, kui ei avaldata isanime perekonnaseisuaktidesse kandmise asjaolusid, võib isiku isanime teatud juhtudel liigitada delikaatsete isikuandmete alla.

Seega saab asuda seisukohale, et üldjuhul ei ole abiellumise aeg ja koht ning isiku isanimi eraeluliste või delikaatsete isikuandmete alla liigitatav, kuid konkreetse teabenõude täitmisel võib selguda, et perekonnaseisuaktides kajastatud andmete põhjal võib täiendavat abiteavet kasutades ning ilma ebamõistlike kulutusteta (raha-, aja-, inimtöö- jms kulu) jõuda jälle delikaatsetele või eraelulistele andmetele ning sellisel juhul tuleb samu andmeid käsitleda range juurdepääsupiiranguga, s.o vastavalt eraeluliste või delikaatsete või muul viisil isiku eraelu riivavate isikuandmetena.

Käesoleval juhul ei ole Perekonnaseisumeti esitanud ühtegi kaalukat põhjendust, miks peaks nõutud andmeid kahe praeguseks surnud isiku abiellumise kohta 1941. aastal pidama perekonnaelu üksikasju kirjeldavateks andmeteks. Tegemist on pelgalt juriidilise faktiga, mille avaldamisel ei tungitaks ka abiellu astunud isikute järglaste privaatsfääri. Ka eelmise sajandi alguses sündinud ja kümneid aastaid tagasi surnud isikute isanimede puhul ei saa

asuda seisukohale, et kellelgi võiks olla võimalik ilma ebamõistlike kulutusteta saada andmeid nende isikute või nende vanemate eraelu või seksuaalelu kohta. Seega pole käesoleval juhul alust lugeda nõutud andmeid delikaatseteks, eraelulisteks või eraelu puutumast kahjustavateks andmeteks, millele oleks pidanud kohaldama AvTS § 37 lg 1 (praeguseks kehtetuks tunnistatud) sätestatud juurdepääsupiirangut.

Samas kaitseb IKS ka mittedelikaatsete ja mitteeraeluliste isikuandmete töötlemisel isiku õigusi. 1. oktoobrini 2003 kehtinud IKS §8 lg 1 p5 lubas mittedelikaatsete isikuandmete töötlemist ilma isiku nõusolekuta, kui töötlemise eesmärk on kolmanda isiku, kellele andmed üle antakse, õigustatud huvide arvestamine, kui andmesubjekti huvid ei ole olulisemad. Kohaldamisele kuulub ka IKS § 8 lg 3, mis ei luba isikuandmete töötlemist ilma isiku nõusolekuta, kui andmete töötlemine ei toimu sama paragrahvi 1.lõikes tähendatud eesmärkidel. Riigikohus märkis oma 23.oktoobri 2003 otsuses nr 3-3-1-57-03 järgmist: „Avaliku teabe valdaja peab teabenõude läbi vaatama seaduses sätestatud korras, sealhulgas kindlaks tegema, kas teabenõue puudutab kaitstavat informatsiooni, kas teabenõude esitaja on õigustatud nimetatud informatsiooni saama, kas teabenõue on selge ning kas teabenõue on täidetav taotletud viisil. /.../Eelnimetatud asjaoludel saab teabevaldaja otsus teabenõude osas olla vaid diskretsiooniotsus, mis põhineb erinevate huvide kaalumisel. HMS § 56 lg 3 kohaselt kaalutusõiguse alusel antud haldusakti põhjendustes tuleb märkida kaalutlused, millest haldusorgan on akti andmisel lähtunud.“

IKS § 8 lg 1 p 5 sõnastusest tulenevalt peab teabenõude esitaja, kes ei küsi andmeid muul sama paragrahvi lõikes 1 märgitud eesmärgil, iga kord ära näitama oma õigustatud huvi andmete saamiseks.

Käesoleval juhul ei esitanud kaebuse esitaja teabenõudes mitte ühtegi põhjendust andmete saamiseks. Seega oli teabevaldaja õigustatud täiendavalt selgitama, millistel eesmärkidel teavet nõutakse, et oleks võimalik kaaluda kolmanda isiku õigustatud huve ja andmesubjekti või tema järglaste õigustatud huve. Kohus on õigesti leidnud, et pelgalt ettevõtlusvabadus ja äriühingu tegevusaladeks olev sugupuude uurimine ei pruugi õigustatud huvi põhjendada. Ettevõtlusvabadus ei ulatu piiramatult teiste isikute eraelu sfääri. Avalike ülesannete täitmiseks kogutud teiste isikute kohta käiv teave ei ole ressurss, mida ettevõtja peab saama oma äritegevuses kasutada. Ta võib seda ressursi kasutada, kui teavet taotleb (kas otse või ettevõtja kaudu) isik, kellel on põhjendatud huvi teabe vastu. Seetõttu oli vastustaja õigustatud selgitama, mis eesmärgil andmeid kaebaja ettevõtluse raames kasutama hakatakse. Teabe valdajal peab olema informatsioon, miks ning kelle jaoks andmeid soovitakse. Teatud juhtudel võib olla oluline ka teave selle kohta, milline on andmete soovija sugulussuhe andmesubjektiga. Seega oli teabevaldajal käesoleval juhul liiga vähe teavet selleks, et andmed koheselt väljastada, kuid küsimustiku saatmine edastamiseks andmete soovijale ja lubadus väljastada andmed üksnes andmete saamiseks õigustatud isiku volikirja alusel, olid ebaoproportsionaalsed. Piisanud oleks kaebuse esitajalt teabenõude täpsustamiseks selgituste küsimisest. Selles osas on Perekonnaseisuameti toiming õigusvastane.

Juhindudes HKMS § 46 lg 1 p 2 ringkonnakohus

otsustas:

Tühistada Tallinna Halduskohtu 04.12.2003 otsus haldusasjas nr 3.1321/03 osaliselt, osas, millega jäeti rahuldamata OÜ Eesti Isikuloo Keskus kaebus Tallinna Perekonnaseisuameti toimingut õigusvastaseks tunnistamiseks ning teha selles osas uus otsus.

Tunnistada Tallinna Perekonnaseisuameti toiming teabenõudele vastamisel õigusvastaseks. Muus osas jätta kohtuotsus muutmata.

Kohtuotsuse peale võib edasi kaevata Riigikohtule 30 päeva jooksul ringkonnakohtu otsuse teatavaks tegemisest s.o 30. juunist 2004 arvates. Kassatsioonkaebus tuleb esitada Tallinna Ringkonnakohtu kaudu.

Kohtunikud

Ivo Pilving

Lilianne Aasma

Viive Ligi